

Ljubo ZADRIĆ
Josipa Stadlera 5
BiH – 71 000 SARAJEVO
ljubo.zadric@gmail.com

RELACIONALNO-KOMUNIONALNI IDENTITET SVEĆENIKA

Sažetak

Ovaj rad u središte stavlja potrebu razvoja relacionalno-komunionalnog identiteta svećenika. Utemeljen na biblijskom iskazima s jedne, i potrebom današnjeg čovjeka, s druge strane to jasno postaje kako kroz odnos i izgradnju zajedništva Crkva uspijeva ostati u kontaktu sa svijetom. Bitno je, međutim, naglasiti kako se u djelovanju prednost treba dati Crkvi kao zajednici, a ne kao kleričkoj ustanovi. Stoga počevši od izvornog biblijskog identiteta – nasljedovanje Krista – relacionalno-komunionalni identitet svećenika smanjuje rizike unutarnjih kriza: individualizma i klerikalizma te nastupa prema svijetu s potrebnom otvorenosću: slušanje, djelovanje i usmjeravanje na Krista, naš temelj susreta i zajedništva s Bogom.

Ključne riječi: svećenički identitet, relacionalnost, komunionalnost, prezbiterij.

Uvod

Čitajući komentare i vijesti o Crkvi, često je u središtu govor o njezinim službenicima, o zaređenim svećenicima. Dakako, ne susrećemo samo govor o važnosti njihove prisutnosti u Crkvi i društvu, naprotiv, u fokus više puta dolaze izvještaji o zlouporabi crkvene moći, seksualni skandali i druge krize kojima podliježu i crkveni službenici. Moja namjera nije pisati apologetski tekst jer svaka zlouporaba zaslužuje istragu i propisanu kaznu. Međutim, potrebno je apstrahirati se od pukih komentara te u središte vratiti studije koje s pažnjom govore tko i što zapravo jesu ili bi trebali biti crkveni službenici.

Koristim se analogijom koju nalazimo u Svetom pismu gdje čitamo o pozivu i ustanovljenju Dvanaestorice, koje Krist najprije poučava, a potom i šalje u svijet. Dakle, pozvani, ustanovljeni i poslani u svijet služiti za Božju stvar, to bi bili crkveni službenici. No, s odmakom od ove pojednostavljene definicije, pitam se kako ih vidi današnje društvo i, što je još važnije, što kažu i vjeruju sami svećenici: Tko su, tko ih šalje i što čine? Kako bih približio ovaj *relacionalno-komunionalni* identitet svećenika,

služit ću se studijama relevantnih katoličkih autora na ovome polju, koji su nastojali prikazati središte svećeničkog života – nasljedovanje Isusa Krista – utemeljenog na Božjem pozivu i na služenju ljudima.

1. Izvorni identitet svećenika

Kao i svaki drugi teološki govor, tako i govor o crkvenim službenicima uporište nalazi u Svetom pismu. Ovaj govor prožet je sviješću kako po objavi Bog postaje bliz ljudima te im daje mogućnost susreta, pa je očito kako logika odnosa prevladava u većini biblijskih izvještaja. Stoga i izvorni identitet onih koji služe Bogu kao sakramentalno zaređeni svećenici proizlazi iz odnosa. Savršen odgovor nudi nam se u događaju Isusa Krista, po Njemu Bog silazi u svijet, a po nasljedovanju Njegova primjera čovjek se vraća Bogu. Stoga smatram važnim sačuvati *kristološku dimenziju* svećeništva koja je – usprkos povijesnim, društvenim i crkvenim promjenama – izvorni identitet života i služenja crkvenih službenika. To ćemo pokušati prikazati analizirajući poziv prvih učenika kroz razmišljanje Josepha Ratzingera, koji ih opisuje kao „Isusove suvremenike“, te preko dijelova poslanice Hebrejima nagoviješta novi savez utemeljen upravo po Velikom svećeniku Isusu Kristu.

1.1. Biblijski korijeni svećeništva

„Potrebno je naglasiti kako originalnost novozavjetnog pogleda na svećeništvo izvire upravo iz definicije Krista-svećenika“,¹ koji u svemu traži ispuniti vlastito poslanje sukladno Očevoj volji. Njegov bitak, a i samo poslanje leži u potpunoj povezanosti s nebeskim Ocem, što je vidljivo i u izboru apostola, gdje traži i moli da svi postanu jedno kao što su Otac i On jedno (usp.: Iv 17, 11.21-22). Iz tog odnosa proizlaze značenje i zadaća svećenika utemeljene na Novom zavjetu i predaji, a općenito prema biblijskim iskazima otkrivamo važnost *relacionalnosti*, tj. našeg odnosa s Bogom po Kristu.

Osim gore navedenog ivanovskog teksta koji ukazuje na usmjerenje svećeničkog poziva, podsjećam i na druge važne tekstove Novog zavjeta koji govore o svećeništvu.

„Pa tako među istaknutije odlomke Novog zavjeta o prezbiterima ubrajamo Dj 20, 17-38; Jk 5,14-16; 1 Tim 5, 17-23, te 1 Pt 5, 1-4. Prvi

¹ Charles PERROT – Filippo SERAFINI, *Ministri di Dio custodi del popolo: le radici bibliche del sacerdozio* (Milano: San Paolo, 2009.), 24.

od navedenih odlomaka predstavlja trenutak ‘rođenja’ prezbitera u kasnoj Pavlovoj zajednici, drugi pak precizira ulogu koju prez-biter ima preuzimajući tu odgovornost, a u ovom konkretnom odlomku to je uloga iscjelitelja koju starac ima u zajednici. Mažući vjernike uljem u ime Gospodina, oslobađa ih od njihovih grijeha; treći odlomak stavlja naglasak na ljudske kvalitete prezbitera i konačno četvrti, govoreći o vođenju zajednice, izražava važnost slike dobrog pastira.”²

Neću pristupati dubljoj analizi ovih tekstova, cilj mi je prikazati biblijsko utemeljenje svećeništva s potrebnim kvalitetama, kako ga se opisuje već u prvim zajednicama. Sada usmjeravam našu pažnju analizi koncepta apostolata (poslanja), kao temeljne zadaće Crkve i njezinih zaredenih službenika.

1.2. Temeljni koncept apostolata

Kako bi ispunio Očevu volju protegnutu na sve vjekove, Isus izabire učenike i predaje im misijski mandat da pođu u svijet i naviještaju Radostnu vijest spasenja, propovijedajući i liječeći. Tako u osnovnom konceptu poslanja otkrivamo *relacionalni* identitet koji se temelji na principu *Božjeg poziva* i *čovjekova odgovora* na isti. Smatram stoga bitnim ponuditi razmišljanje o *pozivu*, čiju stvarnost Ratzinger opisuje na sljedeći način:

„Opis poziva započinje riječima: „I pozva one koje je sam (*autòs*) htio.“ Tim riječima izražava se početak služenja sadržanog i opisanog u Novom zavjetu, koji naglašava od kuda polazi i tko formira izabrane. Poziv je prije svega odgovor i prihvaćanje Njegove volje, to je naglašeno riječima: *èthelen autòs*. On ne poziva one koji žele ostvariti ovo poslanje, niti one koji nameću vlastitu volju, nego one koje On sam želi. Stoga je osnova za ministerijalno služenje prema Novom zavjetu odgovor na Njegov poziv i prihvaćanje izvršavanja Njegove volje. Pa zaključujemo kako ovakvo služenje ne proizlazi iz vlastite volje, nego iz spremnosti na oslušivanje i poslušnost.”³

Biti pozvan od Krista, temelj je svećeničkog poziva iz kojeg potom proizlazi i njegova svrha, tj. poslanje u svijet. O tome drugom konstitutivnom elementu Ratzinger piše:

² Usp.: Ch. PERROT – F. SERAFINI, *Ministri di Dio*, 58-61.

³ Joseph RATZINGER, „Il senso del ministero sacerdotale“, Joseph RATZINGER, *Opera omnia, Annunciatori della Parola e servitori della vostra gioia: teologia e spiritualità del Sacramento dell’Ordine*, sv. 12 (Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2013.), 391-392.

„sljedeći iskaz zapravo opisuje nutarnju strukturu poziva i služenja čiju smo polaznu točku prethodno odredili s: On utemelji Dvanaestoricu, kako bi bili uz Njega i kako bi ih poslao naviještati, darujući im moć da istjeruju zloduhe. U ovome iskazu čitamo dva ekstremna pola svećeničkog služenja koja su u stalnoj međusobnoj napetosti: biti s Njim i biti poslan od Njega. Prema prvome Dvanaestorica bi bili Njegovi pratitelji, a prema drugome pak predstavljani su kao Njegovi navjestitelji. Čini se kako je napetost u služenju stalno izražena: ili ostaju uz Njega, ili pak bivaju poslani tamo gdje On sam ne može doći.“⁴

Iz ovakve napetosti proizlazi i govor o privilegiji onih koji su pozvani, a ta privilegiranost ogleda se najprije u spremnosti na služenje, i stoga ćemo još jednom preputiti riječ Ratzingeru koji kaže:

„zadaca biti Isusovim apostolom, traži od čovjeka, ne samo jasno određeni način djelovanja, nego prodire i u intimu njegovog bića. Ukoliko biti svećenikom znači ‘biti poslan’, onda u osnovi to znači biti u odnosu, tj. biti tu za druge. Tko prima ovo poslanje, ne pripada više samome sebi iz dva razloga, prvo: jer se predaje na službu Onomu (Isusu) kojeg predstavlja i drugo: jer je u službi onima kojima Ga (Isusa) predstavlja“.⁵

Oslanjajući se na činjenice predstavljene kao temelj poslanja onih koje sâm Krist poziva i šalje u svijet, zaključujem kako je nužno svećenički poziv shvatiti u okvirima *relacionalno-komunionalnog* identiteta. Stoga je razvoj sposobnosti onih koji se smatraju pozvanim od Krista bitno usmjeren na odnos i izgradnju zajedništva.

1.3. Poslanica Hebrejima i početak Novog saveza

Kristova narav opisana na početku poslanice približava osnove čovjekova odnosa prema Bogu, ali i obratno, Božjeg odnosa prema čovjeku, kojemu Bog progovara po Sinu (usp.: Heb 1, 1-4). Kristova narav i poslanje predstavljani su kao novi početak:

„poziv na muku o kojoj govori autor poslanice služi kako bi naglasio blizinu Božjeg posrednika ljudima: On ne samo da participira na Božjoj naravi, nego je ‘postao sličan braći’ (usp.: Heb 2,7); iz toga što je dijelio ljudsku bijedu postaje sposoban pohitati u pomoć onima koji su kušani (usp.: Heb 2,18). Iz prethodnog rečenog proizlazi kako Kristovo svećeničko

⁴ J. RATZINGER, „Il senso del ministero sacerdotale”, 393.

⁵ J. RATZINGER, „Il senso del ministero sacerdotale”, 396.

posredništvo ostvaruje oprostjenje grijeha (usp.: Heb 9, 13-14) i dar spasenja (usp.: Heb 5,9; 9,28), viđeni kao konkretni znakovi Novoga saveza“.⁶

Ako slijedimo koncept apostolskog nasljeđa, oni koji su zaređeni od biskupa – nasljednika apostolâ, te poslani u svijet, postaju „Kristovi suvremenici“ jer svijetu naviještaju i posreduju stvarnost koju je On sam živio. Njegovo samopredanje pruža konačni Božji odgovor čovjeku:

„jer ustvari krv o kojoj se govori (Heb 9,12) – Njegova krv – nije samo jedna od mnogih stvari, nego je znak kako On ne prinosi nikakvu stvar, nego samoga sebe, ustvari cijeloga sebe i svoje postojanje. To je gesta izvrsne ljubavi koja daruje sve, tj. ni više ni manje nego daruje samoga sebe“.⁷

Ovaj čin samopredanja ukazuje na temelj Novoga saveza gdje se u zamjenu ne daje nikakva stvar koja bi posredovala za čovjeka, nego Krist predaje samoga sebe i svojom žrtvom posreduje spasenje (usp.: Heb 9, 24-26). Slijedeći Njegov primjer i svećenička služba nije usmjerena samo na sebe, nego se njezin identitet ostvaruje kroz predanje i vršenje volje drugoga, a ne isključivo vlastite volje. Pa između mnogih modela koji prikazuju vrijednost svećeničke službe, izraz stvarne vrijednosti proizlazi iz Kristova primjera koji je odgovor na Božji poziv kroz vlastito predanje. Stoga u potpunosti dijelim mišljenje Josepha Ratzingera, koji naglašava kako

„pomno čitajući Novi zavjet, usprkos raznim mogućim opisima, osnovna karakteristika je da Kristov događaj u potpunosti mijenja dotadašnju svijest i predstavlja zalaz jedne religioznosti te početak nove, obilježene shvaćanjem Njegove jedincatosti i izražene potom u definitivnom obliku liturgije utemeljene u cijelosti na Isusovu životu i smrti“.⁸

Upravo po poslanici Hebrejima shvaćamo važnost *relacionalno-komunionalnog* identiteta svećenika čiji je korijen Kristov odnos s Ocem. Na sličan način svećenička služba se u potpunosti ostvaruje nasljedujući Kristov primjer, stoga ću u sljedećem koraku pokušati produbiti shvaćanje svećeničkog poziva viđenog kao Kristova suvremenika jer kao i kršćanski, tako je i svećenički život u osnovi nasljedovanje Krista.

⁶ Ch. PERROT – F. SERAFINI, *Ministri di Dio*, 26.

⁷ J. RATZINGER, „Il senso del ministero sacerdotale“, 386.

⁸ J. RATZINGER, „Il senso del ministero sacerdotale“, 386-387.

2. Svećenik – Kristov suvremenik

Duhovnost procjenjujemo polazeći od jednostavnog stajališta koje u svojim studijama prikazuju teolozi, a ovdje ćemo navesti samo jedan od primjera.

„Živjeti autentičnu duhovnost znači – kako smo već prije naznačili – tražiti i ostvarivati ju unutar odnosa s Bogom. Upravo iz ovog razloga i molimo, ili pak osjećamo potrebu za dubljim razmatranjem jer intuitivno zaključujemo kako kroz odnos s Bogom možemo doći do odgovora na osnovna pitanja, među kojima se ističe pitanje vlastitog identiteta i poštovanja samoga sebe. Zapravo iz ovoga odnosa definitivno proizlazi kako sam Bog, po svojoj nesebičnoj ljubavi u stvaranju garantira stvarni identitet osobe kroz njezinu originalnost i neponovljivost. I ništa, kao odnos i pripadnost Bogu, ne može spasiti svećenika od beznađa te mu ponuditi potpuno prihvaćanje i ostvarenje samog sebe.“⁹

A kako bi stvarno nasljedovao Kristov primjer, svećenik je pozvan postati suvremenikom Riječi koja čovjeka uvodi u odnos s Bogom. Stoga su poticajne misli Josepha Ratzingera kojima čovjeka poziva postati suvremenikom te objavljene Riječi.

„Zadaća osuvremeniti i učiniti prisutnom Božju riječ našem vremenu bit će moguć ako sami navjestitelji postanu njezini suvremenici, postanu joj bliski. Upravo kroz svjedočenje navjestitelja dolazi do preobrazbe onoga što je nekada bilo u ono što je i sada aktualno. Navjestitelj koji se otvara Riječi od prije, po njegovim riječima i svjedočenju Ona postaje i sada aktualna. Iz toga proizlazi potreba da onaj koji sada naviješta Riječ treba postati Njoj sličan jer na taj način Riječ postaje dostupna i drugima.“¹⁰

I prethodni iskaz potvrđuje tezu kako se svećenik nužno vidi kao relacionalno biće, što je zapravo opća karakteristika čovjeka stvorenog na Božju sliku. Stoga i samo svećeničko djelovanje ovisi o kvaliteti duhovnog života čiji je osnovni element odnos s Bogom. I ponovno se usuđujem pojednostavljeno ustvrditi kako odnos svećenika prema svijetu i stvarima u svijetu bitno ovisi o njegovu odnosu prema Bogu. Kroz osobnu duhovnost svećenik bi trebao ujedinjavati i izgrađivati ove dvije temeljne stvari, tj. stabilan duhovni život usmjeren k vanjskom djelovanju.

⁹ Amedeo CENCINI, *Prete e mondo d'oggi: dal post-crisitano al pre-cristiano* (Milano: San Paolo, 2010.), 43-44.

¹⁰ J. RATZINGER, „Il senso del ministero sacerdotale“, 407-408.

2.1. Svećenik danas

Sve do sada bilo je govora o identitetu svećenika utemeljenog na odnosu s Kristom, sada pak želimo kratko vidjeti koji je njegov status u modernom društvu. Uzimajući u obzir današnje gledanje na vjerski život, mogli bismo kao usmjerenje glede svećenika u društvu reći kako bismo konačno trebali prihvatiti kako u naše vrijeme, za razliku od prije, crkveni službenici ne uspijevaju pronaći stabilnu poziciju u društvu. Možemo se pitati je li sâm Krist imao točno određenu, stabilnu i od svih podržavanu poziciju? Čitajući izvještaje Njegova poslanja, uviđamo kako nije bio prihvaćen od svih, naprotiv, naišao je na odbacivanje i progon. Zaključno možemo reći kako nije uspio “upasti” ni u jedan od socijalnih modela onoga vremena (usp.: Mk 8,27-28).

Ponovno se pozivam na primjer Isusa Krista i na društvene prilike Njegova vremena kojima se prema prethodno rečenom nije u cijelosti prilagođavao. Danas pak, zbog stalnih promjena, izgledno je kako prilagodba na novu situaciju postaje neizbježnom. Društvene promjene, dakle, utječu na identitet svećenika o kojemu smo prethodno govorili, ali ne mijenjaju u bitnome smisao i svrhu njegova poziva. Ne mali broj puta čuli smo kako su svećenički identitet i njegov status u društvu u krizi, a razlog tomu bi mogao biti vrlo kompleksan odnos Crkve i svijeta. „Upravo iz tog odnosa nije teško pretpostaviti kako je osnovna zadaća i istovremeno poteškoća u tome kako Crkvu učiniti prisutnom u današnjem svijetu i kako ponovno izgraditi vjerski mentalitet modernom čovjeku?“¹¹

Bitnu ulogu u izgradnji vjerskog mentaliteta dakako imaju svećenici kao voditelji kršćanskih zajednica, stoga je važno da njihov stil života, propovijedanje i vođenje zajednica bude što prikladnije današnjim potrebama. To bi u konačnici značilo biti prisutan i djelovati u okvirima današnjeg razumijevanja Crkve, društva i vjere. Stoga držim da na pitanja i izazove modernog vremena ne možemo odgovoriti kao klerička, nego kao crkvena zajednica, a za to je osnovni preduvjet razvoj *relacionalno-komunionalnog* identiteta. Sukladno tome, kroz sve promjene u društvu i u Crkvi, nije potrebno mijenjati bit i smisao ministerijalnog svećeništva, nego na biblijskom temelju razviti identitet koji će odgovarati apostolskom nasljedovanju Krista, s jedne strane, i potrebama današnjeg društva i Crkve, s druge strane.

Stoga smatram bitnim naglasiti kako je za svećenički život danas bitno naglasiti važnost zajedništva koje u crkvenoj hijerarhiji imamo u vidu prezbiterija. Vrijednost samog poslanja, a još više zajedništva vidljiva je iz sljedećeg iskaza koji u osnovi kaže da

¹¹ Arnaldo NESTI, *Il prete in crisi nella società* (Torino: Gribaudi, 1969.), 25.

„polazeći od teologije službe, treba snažno ukazati na to da službeno poslanje, kakvo je utemeljeno u Novom zavjetu i razvijano tijekom povijesti Crkve, u bitnome ima karakter zajedništva. Ono je nešto kolegijalno. Već je Isus pred sobom poslao učenike dva po dva da bi udvoje, dakle kolegijalno, riječju i djelom svjedočili kraljevstvo Božje“.¹²

Nadovezao bih se na sam naslov Greshakeove studije, te nadodao kako je danas, zbog naglašenog individualizma i u crkvenim redovima, jedan od temeljnih izazova biti prezbiterij u ovome vremenu.

Sa zanimanjem gledam na razvoj *relacionalno-komunionalnog* identiteta svećenika čiji temelj i sam Greshake nalazi u Svetom pismu. On piše:

„u Novom se zavjetu ukazuje na međusobne bratske posjete (Dj 21,17-18; Gal 2, 1-10), na razmjenu pisama (Kol 4,16), na odaslanje nositelja službe u novonastale zajednice (Dj 11, 19-26; 13, 1-3), na kolekte za Crkve u potrebi (2 Kor 8-9), na međusobno dogovaranje da bi se došlo do zajedničkih odluka (Dj 15, 1-35). I židovsko podrijetlo naslova prezbiter podsjeća na njegovu kolegijalnu strukturu: prezbiter je onaj tko je u prezbiteriju“.¹³

Sve nas to usmjerava na to kako biti svećenikom danas znači još čvršće biti dijelom prezbiterija kojemu se pripada po svećeničkom ređenju.

2.2. Osnovne sastavnice društveno-socijalnih promjena

Zbog procesa stalnih društvenih promjena sve više se stvarima i pojavama pristupa fragmentarno. Više manjih dijelova je zamijenilo cjelinu, samim tim i utjecaj Crkve i teologije u društvu je znatno manji jer rješenja se sada pronalaze u znanosti, za razliku od prije kada je Crkva bila osnovni davatelj objašnjenja. Moderne znanosti nisu toliko ovisne o prošlosti, ili to ne žele biti, a ljudska težnja usmjerena je k stvaranju budućnosti. Ovo samo po sebi nije pogrešan smjer, ali to postaje kada želi prekinuti sve veze s prijašnjim, tradicionalnim, s onim što je prethodilo današnjem tehnološkom uspjehu. Tako je danas gotovo pa nemoguće prepustiti nešto onostranom, transcendentnom, sve se nastoji istražiti i znanstveno dokazati. Iz svega toga proizlaze neki od osnovnih čimbenika koji obilježavaju društveno-socijalne promjene:

¹² Gisbert GRESHAKE, *Biti svećenik u ovom vremenu: teologija, pastoralna praksa, duhovnost* (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2010.), 345.

¹³ G. GRESHAKE, *Biti svećenik u ovom vremenu*, 346.

a) „*desakralizacija* – model koji za tumačenje bilo kakve pojave u stvorenome svijetu i u povijesti ne pridaje važnost transcendentnom biću i samim tim negira kako u svijetu i kroz povijest ne postoje mjesta, osobe ili stvari koje bi bile svete. Može se zaključiti kako proces desakralizacije na znanstveno-istraživačkom polju više nije potreban nikakva transcendentnog bića kako bi pojasnio ljudsku egzistenciju ili bilo koju pojavu u stvorenome svijetu i u tijeku ljudske povijesti; b) *sekularizacija* – u osnovi znači potpuna neovisnost znanosti, tehnologije i općenito socijalno-društvenih struktura od bilo kakva religijskog utjecaja. Nekada je religija bila sveobuhvatna, određivala i provodila zakone proglašene dostojnima ljudske egzistencije te poticala na djelovanje u raznim poljima života: znanost, umjetnost, etika, pravo, ekonomija, medicina, itd. c) *laicizacija* – se ogleda u odnosu laika i svećenika gdje su kroz stoljeća klericima bili pridržane najvažnije funkcije, i to: doktrinarnе, disciplinske, sakramentalne i ekonomske; d) *sekularizam* – u sebi sadržava odbacivanje bilo kakva religioznog iskustva i s tim povezano, bilo kakve Božje prisutnosti. I upravo je sekularizam društveno-kulturna pojava koja isključuje vjeru u Boga i bilo kakvu religijsku praksu i življenje“.¹⁴

Prethodno opisane društvene pojave označavaju okvire u kojima djeluju sakramentalno zaređeni svećenici. Zato je bitno poznavanje trenutnog stanja u svijetu gdje svećenik ne može djelovati i evangelizirati sâm, nego je preko svojeg *relacionalno-komunionalnog* identiteta upućen na druge. Zaključno u govoru o neprestanim promjenama u društvu, a samim tim i u Crkvi, potrebno je naglasiti važnost reciprociteta, po kojemu znanost i tehnologija vrednuju vjersku tradiciju s jedne, dok s druge strane sama vjera ne isključuje znanstvene činjenice i tehnološki napredak. Uviđamo kako u osnovi razvoja stoji potreba odnosa, tj. razvijanje sposobnosti koje usprkos stalnim promjenama, stabilnim nastoje zadržati *relacionalno-komunionalni* identitet čovjeka.

2.3. Osnovne sastavnice svećeničke krize

Društveno-socijalne promjene imaju odraz na svećenički život te na smisao i identitet njegova poziva u današnjem svijetu. Mnoge studije i članici obrađivali su ovu temu – identiteta, smisla i načina djelovanja – koja je neiscrpna zbog činjenice stalnih i poprilično brzih promjena u društvu. Dok je težnja modernog društva okrenuta prema budućnosti i

¹⁴ Amedeo CENCINI, *Il prete nella Chiesa oggi* (Bologna: Edizioni Dehoniane, 1991.), 88-89.

razvoju novih stvari, tradicionalni pozivi mogli bi imati sve više poteškoća, ne samo u njihovu shvaćanju nego i konkretnoj praksi.

Drugi vatikanski sabor otvorio je vrata Crkve modernom svijetu, a samim tim je predstavio i identitet svećenika prikladnog za novija vremena. Potrebno je da Crkva na temelju svoje tisućljetne tradicije promisli i kaže koji je to odgovarajući identitet svećenika za današnje vrijeme? Mi smo krenuli od teze *relacionalno-komunionalnog* identiteta, a potvrdu nalazimo i u iskazu kojim Greshake upućuje na tekst Drugog vatikanskog sabora koji stavlja naglasak na usmjerenost svećenika jednih na druge. To je poziv na brigu o zajedništvu, pa između ostalog u *Presbiterorum Ordinis* 8 čitamo:

„Osim toga, da bi prezbiteri u izgrađivanju duhovnog i intelektualnog života nalazili uzajamnu pomoć, da bi u službi mogli bolje surađivati i da bi bili zaštićeni od opasnosti osamljenosti koja im možda već prijeti, neka se među njima promiče zajednički život ili neka vrsta životnog zajedništva. Neka prezbiteri, napokon, znadu da zbog istoga zajedništva u svećeništvu imaju posebne obaveze prema onima koji se nalaze u nekim teškoćama. One koji su u bilo čemu pogriješili, neka uvijek prate bratskom ljubavlju i velikodušnošću. Neka se za njih usrdno mole Bogu i neka prema njima budu kao prava braća i prijatelji.“¹⁵

Ovaj iskaz upućuje na prethodno rečeno koliko je zapravo izazovno biti i djelovati kao prezbiterij u ovome vremenu.

Zbog svih društvenih promjena događa se kako su

„među svim činjenicama, izražene sljedeće: manjak svećeničkih zvanja, progresivna i dodatna urbanizacija društva koja kreira nove pastoralne prilike i moguće aktivnosti. A što se tiče same osobe svećenika, sve više se osjeća njegova nekorisnost u društvu, počinje se osjećati ispraznost iz koje proizlazi i beskorisnost za druge; potom ogromna razlika između uložene energije i postignutih rezultata i konačno gubitak društvene vjerodostojnosti“.¹⁶

To su osnovne crte koje predočavaju krizu svećeničkog identiteta. Sama kriza ne smije paralizirati temeljnu vrijednost od koje uvijek treba početi obnova, a to je duhovnost koja prema crkvenoj tradiciji i usmjerenju kojim se vodimo u ovome članku vraća na *relacionalni* identitet, prije

¹⁵ Usp.: G. GRESHAKE, *Biti svećenik u ovom vremenu*, 347.

¹⁶ Bruno SEVESO, „Il ministero nel presente: disagi tensioni, prospettive“, Franco-Giulio BRAMBILLA – Tulio CITRINI (ur.), *Il prete: identità del ministero e oggettività della fede* (Milano: Glossa, 1990.), 141.

svega u pogledu odnosa s Kristom, te u pogledu na komunionalni identitet koji naglašava nutarnju snagu Crkve, što bi u slučaju svećeničke formacije bilo izgrađivanje zajedništva prezbiterija.

Osobito u vremenu krize pruža se prilika pročišćavanja i preispitivanja što uistinu pripada identitetu svećenika, a što je nekorisni materijal i kroz njega raznovrsne navezanosti i povlastice koje su se s vremenom razvile. Treba priznati kako se sekularizacijom Crkva oslobodila određenih vodećih uloga u društvenom životu i sada su na tome polju znanost, tehnologija ili medicina mnogo uspješnije i kompetentnije. To, međutim, ne znači kako je Crkva lišena odgovornosti koju nosi za društvo, a to je da je nositeljica spasenja i radosne vijesti kroz nasljedovanje Krista. Dakle, kriza nam može otkriti smjer u kojem nam je od sada ići.

„U vremenu smo aktivnog istraživanja. I možda je upravo naša epoha pogodno vrijeme za obnoviti i ponovno shvatiti stvarni identitet svećenika. Prekid s prijašnjim ustaljenim praksama znak je i ujedno poziv vjernicima da u blagu starih i novih stvari koje posjeduju potraže snagu i mudrost koje kršćanstvo pruža te sa samopouzdanjem odgovore na poteškoće koje pred njih postavlja današnja epoha. Stoga nam se danas nudi jedinstvena prilika da u nesigurnostima ovoga svijeta otkrijemo koji je to plan što ga Gospodin daruje svojoj Crkvi kroz zauzetost i konstantno razlučivanje.“¹⁷

Na ovaj način kršćanski navještaj dolazi u današnji svijet, u svaku priliku i nepriliku u kojoj se potonji trenutno nalazi. U tome leži smisao *relacionalno-komunionalnog* identiteta svećenika koji ne bježi, nego je u odnosu sa svijetom i istomu donosi Kristovu poruku koja oživljava i ostvaruje Božji plan. Na taj način Crkva, ali i svećenik prepoznaju svoju ulogu u društvu, vraćajući se središnjem događaju vlastitog identiteta i postojanja – Isusu Kristu.

„Shvaćanje i obnova svećeničke figure u društvu ima svoju povijesnu jezgru te je zadaća Crkve, vraćati joj se uvijek iznova u svakom trenutku povijesti. Zato je za obnovu ove crkvene figure konstitutivno gledati u povijest i dugu tradiciju jer i jedna i druga tvore i čuvaju istinski identitet crkvenih službenika.“¹⁸

Stoga zaključujem kako je trenutna kriza prilika za odbaciti sav nepotrebn materijal koji se kroz povijest navezao na svećenički identitet te se vratiti izvornom identitetu koji se ogleda u nasljedovanju Krista. Kao

¹⁷ B. SEVESO, „Il ministero nel presente“, 149.

¹⁸ B. SEVESO, „Il ministero nel presente“, 153.

prilog tomu za kraj ćemo navesti modele i odnose koji su od iznimne važnosti za očuvanje i razvoj izvornog identiteta ministerijalnog svećeništva.

3. Modeli od iznimne važnosti za očuvanje svećeničkog identiteta

Govoreći o svećeničkom identitetu, izričito temeljenom na odnosu te izgradnji zajedništva, tj. na *relacionalno-komunionalnom* identitetu, dužni smo na kraju spomenuti modele i odnose koji omogućavaju ostvarenje toga identiteta. „A sam koncept modela upućuje nas na područje praktične teologije, gdje se danosti koje sadržava objava prevode i ostvaruju kroz točno definirane forme.“¹⁹ Vidjeli smo kako društvene promjene predstavljaju izazov za samu Crkvu, ponajprije kroz namjeru izmijeniti tradicionalno shvaćanje svećeničke figure, do koje dolazi kako zbog manjka svećeničkih kandidata, tako zbog novonastalih društveno-socijalnih prilika koje imaju reperkusije i na pastoralnu aktivnost Crkve.

Od svih modela koje smatramo iznimno važnima kako za očuvanje, tako i za obnovu i daljnji razvoj svećeničkog identiteta spomenut ćemo prema talijanskom teologu Citriniju one najistaknutije, o kojima se može više pročitati u njegovu članku.²⁰ a) *svećenik – misionar*: osnovni model poznat i iznimno vrednovan već u spisima Novoga zavjeta, ali ne ostaje na tome, nego biva jednim od temeljnih modela kroz cijelo povijesno-misionarsko djelovanje Crkve; b) *svećenik – pastir*: model koji je osobito zaživio u razvoju lokalnih Crkava u kojima ova biblijska slika potiče na predano djelovanje i služenje narodu Božjem; c) model *hijerarhijskog svećenika*: temelji se na principu sudjelovanja. To će reći djelovanje svećenika u odgovornom odnosu prema mjesnoj Crkvi i osobito u odnosu i suradnji s mjesnim biskupom. Ovaj model naglašava piramidalnu strukturu Crkve, tj. podjelu odgovornosti pri upravljanju Crkvom počevši odozgo (papa-biskupi) prema dolje (svećenici-đakoni), pa sve do onih kojima se upravlja (vjernici); d) *model svećenika*: dakako ovaj model za crkvenog službenika puno je bogatiji od same njegove obredne i kultne vrijednosti. Temelj stoji u Kristovu posredništvu, koje smo prethodno kratko prikazali kroz novost koju je donijela poslanica Hebrejima. Krist, Veliki svećenik, koji prinese samoga sebe (usp.: Heb 7, 26-28; 10, 11-14); e) *individualni model svećenika*: temelji se na ontološkom govoru o svećeničkoj službi

¹⁹ Tulio CITRINI, „Modelli del ministero nella storia della Chiesa“, Franco-Giulio BRAMBILLA – Tulio CITRINI, *Il prete: identità del ministero e oggettività della fede* (Milano: Glossa, 1990.), 113.

²⁰ Usp.: T. CITRINI, „Modelli del ministero“, 116-129.

kroz termine apsolutnosti i odsutnosti odnosa. Ovaj model bio bi potpuno suprotan prethodnom i značio bi povremeno odumiranje djelatne svećeničke službe za zajednicu u vidu izvršavanja kulta i prinosa žrtava; f) *model monaštva*: govori o odnosu svećeništva i monaškog života u kojem prevladava dinamika posvećenog života i ostvarivanja monaške karizme usprkos društvenim promjenama ili pak nemogućnosti shvatiti vrijednosti ovakva radikalnog načina života danas.

To su modeli koje je potrebno očuvati kako bi svećenički identitet ucijepljen u povijesni događaj Isusa Krista i njegovo nasljedovanje bio moguć i ostvariv u sadašnjem povijesnom trenutku. Za očuvanje tih modela potrebno je prebroditi niz promjena kojima smo i sami svjedoci, a u osnovi, razlozi gotovo svih promjena leže u sociološkom, zatim teološko-ideološkom i konačno pastoralnom redu stvari. Stoga za očuvanje i obnovu svećeničkog identiteta, koji promatramo kroz *relacionalno-komunionalni* karakter, potrebno je sociološki, teološki i pastoralno govoriti o svećeniku današnjice kojega smo prethodno nazvali Kristovim suvremenikom.

I za kraj želimo naglasiti i temeljne odnose koji određuju svećenički identitet, a svoje središte imaju u relacionalnosti i komunionalnosti. Vraćajući se na biblijske tekstove koji govore o izboru učenika i o utemeljenu Dvanaestorice te koristeći se još jednom analogijom, možemo reći da biti svećenik prvenstveno znači biti izabran i poslan u svijet od Krista. A što se tiče samog odnosa s Bogom, Krist nam služi kao učitelj. To potvrđuju i riječi Carla Marie Martinija, koji piše:

„Bog, kako bi se objavio i predstavio ljudima po Isusu Kristu, nije se ograničio samo na jedan jedini odnos, nego upravo kroz mnoštvo međuljudskih odnosa. Mogao je izabrati samo oblik odnosa učitelj-učenik i tako prepustiti učenicima da čine sve, Isus pak izabire mnoštvo različitih odnosa, i to s pojedincima, s različitim grupama ljudi svojega vremena, sa svojim učenicima i u konačnici biva u odnosu i sa svojim neprijateljima i protivnicima.“²¹

Izgleda kako je upravo sposobnost biti u odnosu s različitim grupama ljudi potrebna Crkvi koja želi biti navjestiteljica spasenja vremenu u kojem živimo. I na tome tragu Martini govori o osnovnim odnosima koji trebaju obilježavati svećenički identitet.

„a) odnos ja-ti je očit u primjeru izlječenja Petrove punice ili u onome susretu s opsjednutim (ovdje također možemo dodati i Isusov

²¹ Carlo-Maria MARTINI, *Quale prete per la Chiesa oggi: come essere efficaci annunciatori del Vangelo* (Milano: In dialogo, 2015.), 58.

odnos prema gubavcima, prema bogatom mladiću te odnos s Lazarom, Martom i Marijom). U svim tim odnosima do izražaja dolazi upućena riječ blizine te snaga i sposobnost slušanja drugoga, osobito u primjeru bogatog mladića (nakon što ga je Isus poslušao, upućuje mu i apel); b) odnos ja-vi, posebno vidljiv u odnosu Isusa prema bolesnima koji mu dolaze ili prema zajednicama koje susreće po sinagogama; ti susreti podsjećaju na odnos između svećenika i grupe, osobito odnos prema liturgijskoj ili uopće prema zajednici okupljenoj na molitvu; u konačnici župnoj zajednici koju svećenik vodi; c) treći tip odnosa ogleda se u onome ja-mnogi, koji je očit u Isusovu odnosu prema javnom mnijenju; d) zaključno, možemo reći kako je za svećenika najvažniji odnos ja-vi, koju možemo vidjeti i kao odnos ja-mi, tj. odnos koji smjera k zajedništvu u prezbiteriju koji čini osnovu crkvene hijerarhije kako mjesne, tako i univerzalne Crkve.“²²

Upravo u prethodnom iskazu pronalazimo potvrdu, a još više vrijednost teze koju smo postavili kao našu misao vodilju, a to je *relacionalno-komunionalni* identitet svećenika.

„U središtu svih mogućih tipova odnosa, stoji odnos s Bogom, kao prvi i privilegirani odnos. Kao primjer gledamo Isusa kojega evanđelja prikazuju u molitvi s Ocem, što zorno prikazuju Ivan 6,15: ‘kad Isus spozna da kane doći, pograbiti ga i zakraljiti, povuče se ponovno u goru, posve sam’ ili Luka 5,16: ‘a on se sklanjao na samotna mjesta da se moli’.“²³

Slijedeći primjer samoga Učitelja, isto vrijedi i za svećenika čiji je život obilježen mnoštvom odnosa, a u središtu je odnos s Bogom iz kojeg proizlazi i poziv biti u odnosu s onima kojima se naviješta sam božanski misterij.

Zaključak

Posljednjih godina tema o svećeništvu i formaciji doživjela je svoj procvat, ali istovremeno i krizu. Prvo se veže za obnovu i otvaranje Crkve svijetu koju je donio Drugi vatikanski sabor, a drugo pak za rasprave koje ne gledaju na svećeništvo u njegovu biblijsko-teološkom aspektu, nego prije svega sociološkom, gdje se traži “hitni odgovor” na trenutnu situaciju krize i manjka svećeničkih zvanja. Govor i rasprave o svećeničkom identitetu svoje uporište imaju u: 1) teološkom nauku i tradiciji te 2) društvenim prilikama obilježenim stalnim promjenama.

²² C.-M. MARTINI, *Quale prete per la Chiesa oggi*, 56-57.

²³ C.-M. MARTINI, *Quale prete per la Chiesa oggi*, 57.

Jasno uviđamo kako *relacionalni* identitet, odnos s Kristom bitno određuje poslanje svećenika u svijetu. Kroz ovaj temeljni odnos (u molitvi, razmatranju, nesebičnom služenju) stječe se sposobnost ući u odnos sa svijetom, s fenomenima i s izazovima koje isti stavlja pred čovjeka. Tako se *relacionalni* identitet svećenika dodatno jača i potvrđuje kroz *komunionalni*, što zapravo postaje jedna od osnovnih zadaća Crkve, čuvati i izgrađivati zajedništvo s Kristom i preko Krista s onima kojima je svećenik poslan.

Dakle, kroz *relacionalno-komunionalni* identitet svećenika jasno postaje kako Crkva nije samo klerička ustanova, nego zajednica vjernika koja nasljeđuje i svjedoči Krista svijetu. Bitno je prikladno se odnositi prema novim pojavama te na njih odgovoriti putem otvorenog i relacionalnog identiteta. U središtu je sam Krist, i stoga želim usmjeriti pažnju na razmišljanje Josepha Ratzingera koje slobodno možemo okarakterizirati kao molbu:

„u trenutku kada se histerično počnemo žaliti na težinu odgovornosti koju nosimo, moramo se također naučiti ne uzimati same sebe odveć preozbiljno te se podsjetiti kako na kraju nismo mi ti koji donosimo i ostvarujemo spasenje svijeta, nego Krist, koji ne želi ništa drugo, doli da hodimo kroz naše dane ispunjeni radošću, a ne žalošću i neprestano ojađeni. On želi da se ne obaziremo nazad i da bez računice stavimo na raspolaganje svu našu slabost, ali i mogućnosti kojima smo obdareni, u svemu svjesni naše nedostatnosti. Moramo izgraditi i imati povjerenja u Njega, jedinog pravog Velikog svećenika, koji jedini može darovati da mu na istinski način svećenički služimo.“²⁴

Glede svećeničkog identiteta još jednom ponavljam izazov s kojim se susrećemo, a to je izazov biti prezbiterij u ovome vremenu. Izgleda kako se ne radi o krizi pojedinih svećenika, nego prije svega o krizi prezbiterija, pa možemo zaključiti kako i dalje imamo poprilično dovoljan broj svećenika, ali sve manje onih koji su spremni i sposobni kolegijalno djelovati. Potrebno je shvatiti da ljudi sazrijevaju jedni pokraj drugih, pa je svaka usamljena egzistencija – osim ako nije poziv na pustinjaštvo – pogubna kako za samog svećenika, tako i za crkveno djelovanje. Stoga za kraj prepuštamo još jednom riječ Greshakeu koji glede *relacionalno-komunionalnog* identiteta svećenika zaključuje: „no, jedno je sigurno: svećenik kao Kristov poslanik može vjerodostojno dalje prenositi njegovu oporuku da svi budu jedno, samo ako se sam trudi oko tog jedinstva sa svojom braćom po službi, ako sam pokušava biti komunijalan čovjek.“²⁵

²⁴ J. RATZINGER, „Il senso del ministero sacerdotale“, 399-400.

²⁵ G. GRESHAKE, *Biti svećenik u ovom vremenu*, 348.

RELATIONAL-COMMUNIONAL IDENTITY OF PRIESTS

Summary

Our article puts back in the center the importance of the development of relational-communal character for today's priestly identity. The character founded on the one hand on Sacred Scripture and on the other hand on the needs of modern people. It is now clear how the Church thought internal relationship and communion remains in contact with the world. Moreover, in ecclesial activity we give precedence to the Church seen as a community and not as the clerical institution. Starting from the original priestly identity which would be the following of Christ, the relational-communal character diminishes the risk of internal ecclesial crises: such as individualism and clericalism and assists the Church to approach the world in an open way: that is, to listen, to exercise service and to direct people to Christ, who is the central figure of our encounter and communion with God.

Keywords: *priestly identity, relationship, communion, presbytery.*

Translation: Ljubo Zadrić and Kevin Sullivan